

Evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF)

Managementsamenvatting

Op vraag van:
Vlaamse overheid - Departement EWI
Koning Albert II-Laan 35, bus 10
1030 Brussel

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Projectnummer:

2017.074

Publicatienummer

2017.074-1814

Datum:

Utrecht, 30 augustus 2018

Auteurs:

Leonique Korlaar
Frank Bongers
Tessa Groot Beumer

Managementsamenvatting

Achtergrond van de evaluatie

De Vlaamse universiteiten kunnen hun onderzoeksbeleid zelf vorm geven, rekening houdend met de wettelijke kaders die de randvoorwaarden vormen voor deze beleidsvorming. Voor de financiering van het fundamenteel onderzoek beschikken de universiteiten grofweg over twee belangrijke financieringsbronnen, het FWO en de Bijzondere Onderzoeksfondsen (de BOF).

De basis voor de BOF wordt gelegd in het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (hierna het W&I-decreet genoemd)¹ en verder uitgewerkt in het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de financiering van de BOF aan de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap van 21 december 2012 (hierna het BOF-besluit 2012 genoemd). Conform (artikel 17 van) het BOF-besluit 2012, legt de Vlaamse Regering – binnen de beperking van de betreffende begrotingskredieten – drie types van overheidsbijdragen vast voor de BOF:

- De basistoelage;
- De middelen die bestemd zijn voor de financiering van tenure track-mandaten (hierna tenure track genoemd);
- De middelen die bestemd zijn voor de Methusalem-financiering.

Conform artikel 69 van het BOF-besluit 2012 dient in 2018 de werking van de onderzoekraden met betrekking tot het beheer van de BOF te worden doorgelicht. Hierbij dient onder meer de meerwaarde van de BOF, de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid, maar ook de rol en de plaats van de BOF in het Vlaams onderzoeksbeleid, te worden onderzocht.²

---

¹ Diverse bepalingen van dit W&I-decreet zijn ondertussen gewijzigd bij decreet, met name bij het decreet van 9 juli 2010 houdende de aanpassing van de begroting 2010, het decreet van 21 december 2012 houdende diverse bepalingen met betrekking tot de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid, het decreet van 25 april 2014 tot wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en tot opheffing van diverse andere bepalingen, het decreet van 19 juni 2015 betreffende het onderwijs XXV, het decreet van 3 juli 2015 houdende diverse bepalingen onderwijs, het decreet van 20 november 2015 houdende diverse maatregelen inzake de herstructurering van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie, het decreet van 23 december 2016 houdende de wijziging van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid, wat betreft de opheffing van de Strategische Adviesraad voor het Wetenschaps- en Innovatiebeleid en het decreet van 17 november 2017 houdende wijziging van het decreet van 21 december 2001 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2002 en het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid.

² Volgens de bepalingen van artikel 69 van het BOF-besluit 2012, moet daarbij oog zijn voor de meerwaarde voor het Vlaamse onderzoek in termen van de kwaliteit van de aangetrokken onderzoekers, de bijdrage van de onderzoekers aan het Vlaams onderzoekspotentieel, de kwaliteit van het onderzoeksmanagement in het algemeen en de werking van de Onderzoeksraden in het bijzonder, het beleidsplan en de mate waarin de doelstellingen zijn behaald, de impact van de middelen op het onderzoeksbeleid van de universiteiten, de impact van de financiering van tenure track- en BOF-ZAP-mandaten op het totale beleid inzake ZAP, de selectiemechanismen die gehanteerd worden bij de oproepen en toekenningen van initiatieven in het kader van de BOF en de werking en impact van de Methusalem-financiering.

Deze evaluatie is, gezien de inhoudelijke en logistieke verbindingen alsook de periode waarin de evaluaties plaatsvinden, door het Departement EWI in één evaluatieopdracht samengebracht met de evaluatie van het VABB-SHW³ en van de Omkadering van Jonge Onderzoekers (OJO).

Voorliggend rapport heeft specifiek betrekking op de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen. Het Departement EWI van de Vlaamse overheid heeft via een aanbestedingsprocedure Dialogic de opdracht gegeven om deze evaluatie uit te voeren.⁴ De evaluatie werd begeleid door een stuurgroep, samengesteld en voorgezeten door het Departement EWI. De rol van de stuurgroep was zowel het bewaken van de kwaliteit als de voortgang van de evaluatie, evenals erop toe te zien dat de uitvoering van de opdracht resulteert in concrete aanbevelingen die inpasbaar zijn in de regelgeving. Gedurende de evaluatie heeft Dialogic verschillende keren de aanpak en de voortgang besproken met de stuurgroep en heeft de stuurgroep zowel commentaar geleverd op de ontwerprapportage als deze tussentijds gevalideerd. Conform de evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, hebben de universiteiten die de begunstigden zijn van de BOF-subsidies ook de mogelijkheid gekregen om het (door de stuurgroep gevalideerde ontwerp van) eindrapport na te kijken met het oog op de verbetering van materiële fouten. In voorliggend rapport zijn de vastgestelde materiële fouten verbeterd. De evaluatie vond plaats in de periode december 2017 – juni 2018.

Doelstellingen van de evaluatie

De evaluatie van de BOF heeft als doel om zicht te krijgen op de werking van de Onderzoeksraden van de Vlaamse universiteiten wat betreft het beheer van de Bijzondere Onderzoeksfondsen in de periode vanaf begin 2013 en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid. Daarnaast dient de positie van de BOF in het Vlaamse onderzoekslandschap te worden onderzocht. Belangrijk hierbij is dat de evaluatie zowel een *intern* als *extern* perspectief hanteert. Dat wil zeggen dat gekeken wordt naar BOF als onderdeel van het onderzoeksbeleid van universiteiten (intern perspectief) en als instrument in het Vlaams onderzoeksbeleid (extern perspectief).

Aanpak van de evaluatie

Voor de uitvoering van deze evaluatie is gebruik gemaakt van een mix van methoden, waaronder:

- *Deskstudie*: op basis van bestaande bronnen kon een deel van onderzoeksvragen (deels) beantwoord worden;⁵
- *(Groeps)Interviews*: de inzichten die we afleiden uit de analyse van de beschikbare documenten en gegevens zijn aangevuld en verrijkt op basis van een serie interviews

---

³ Over het Vlaams Academisch Bibliografisch bestand Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW) zijn specifieke bepalingen opgenomen in het BOF-besluit 2012 en de omkadering van jonge onderzoekers (die universiteiten voorzien) is onder meer gerelateerd aan het onderzoeksbeleid (van die universiteiten).

⁴ Bestek nr. EWI-2017-01. Specifieke opdrachten in het kader van de evaluatie van het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW), de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF) en de Omkadering van Jonge Onderzoekers (OJO).

⁵ Bronnen betreffen onder andere het W&I-decreet van 30 april 2009 (incl. wijzigingen), het BOF-besluit 2012, de zelfevaluatie van de universiteiten betreffende BOF en de jaarlijkse verantwoording ter zake, het gemeenschappelijk standpunt van de VLIR en de bibliometrische analyse door ECOOM. Ook zijn beleidsnota's en -brieven van de Vlaamse Regering bestudeerd.

met stakeholders (o.a. universitaire bestuurders en beleidsmedewerkers, de Vlaamse overheid en betrokken onderzoekers);

- *Internationale benchmark*: naast een algemene schets van de internationale context, is voor drie landen (Nederland, Frankrijk en Noorwegen) in meer detail gekeken naar de wijze waarop zij het fundamenteel onderzoek financieren. De internationale benchmark geeft inzicht in de werking en impact van vergelijkbare instrumenten.
- *(Boordeling door een) Internationaal panel van experts*: op 24 en 25 april 2018 heeft er een panelbezoek plaatsgevonden in Brussel, waarbij internationale experts⁶ diverse stakeholders hebben bevroegd. Dit heeft geresulteerd in een expertenrapport. Dit rapport is door ons goed bestudeerd en bevindingen, conclusies en aanbevelingen van de experts zijn in dit hoofdrapport waar relevant verwerkt;
- *SWOT-Analyse*: tot slot is de informatie uit de verschillende bronnen samengevat in een zogenaamde SWOT. Het in kaart brengen van de sterktes, zwaktes, opportuniteiten en bedreigingen en vervolgens het confronteren met elkaar, is een eerste stap naar conclusies en aanbevelingen.

De evaluatie vond plaats in de periode december 2017 – juni 2018.

Opzet en werking BOF

Het belangrijkste uitgangspunt van de BOF is dat de middelen gebruikt dienen te worden om fundamenteel, grensverleggend onderzoek te stimuleren. Het Departement EWI⁷ is verantwoordelijk voor de financieringskanalen binnen de middelen van de BOF, namelijk de algemene middelen voor BOF, de Methusalem-financiering en de tenure track.⁸ Daarnaast werd in 2006 voorgesteld om middelen vrij te maken voor een beperkt aantal bijkomende ZAP-mandaten binnen de BOF.⁹ Sinds 2016 zijn de bijkomende BOF-ZAP-middelen aan de globale BOF-middelen toegevoegd omdat de vroegere voorwaarden om BOF-ZAP-mandaten toe te kennen als te restrictief werden ervaren. Er is daarom gekozen voor een versoepeling om een meer flexibel personeelsbeleid toe te laten. Op dit moment zijn er dus drie specifieke financieringslijnen binnen de BOF:

- *De algemene BOF-middelen* voor de bevordering van (niet-gericht) fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. De algemene BOF-middelen zijn gebaseerd op de globale uitgemiddelde prestaties van de universiteiten.
- *Het Methusalem-programma*, gestart in 2006, voorziet internationaal excellente onderzoekers van een persoonsgebonden financiering om hen minder afhankelijk te maken van externe, projectmatige financiering. Van Methusalem-onderzoekers

---

⁶ De samenstelling van het expertenpanel is gebeurd op basis van suggesties van zowel de universiteiten, de stuurgroep voor de evaluatie als de consultant. De uiteindelijke samenstelling van het panel werd conform de evaluatiepraktijk van het Departement EWI gevalideerd door de stuurgroep. De internationale experts werden verder geëngageerd door (de evaluatiecel van) het Departement EWI. Het expertenpanel bestond uit: Prof. Barend van der Meulen (voorzitter) – hoofd onderzoek Rathenau Instituut, Prof. Jean-Pierre Hornung – professor departement fundamental neurosciences, University of Lausanne, Prof. Marja Makarow – voorzitter University Board, Tampere University Foundation en Prof. Jesper Schneider – professor departement political sciences, Danisch Centre for Studies in Research and Research Policy, Aarhus University.

⁷ In het begrotingsjaar 2012 werd de verantwoordelijkheid voor de BOF-financiering overgedragen van de minister van Onderwijs naar de minister voor Wetenschapsbeleid.

⁸ Deze laatste twee zijn krachtens het BOF-besluit 2012, met behoud van bestemming, toegevoegd aan de BOF-middelen.

⁹ Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid, 2006. Advies 99: Voorstel voor een beperkt aantal bijkomende ZAP-mandaten.

wordt verwacht dat zij toponderzoek verrichten om hun sterke internationale reputatie te consolideren.

- *De tenure track-financiering* biedt sinds 2008 postdoctorale onderzoekers de mogelijkheid om in te stappen in een tenure track-systeem, waarbij een vaste benoeming volgt indien de mandaathouder voldoet aan duidelijke, vooraf bepaalde, benoemingscriteria. De bedoeling is dat de invoering van het tenure track-stelsel voor de BOF een hefboom is voor het veralgemeend gebruik van het tenure track-stelsel binnen de universiteiten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de BOF-middelen in de periode 2012-2018.

BOF-subsidies	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Algemene subsidies	115,8	120,1	120,5	120,2	129,1	143,0	144,2
ZAP ¹⁰	5,6	6,6	7,5	7,4	-	-	-
Methusalem	19,8	20,1	20,2	18,1	18,2	18,5	18,6
Tenure track	9,1	9,2	9,3	9,1	9,2	9,3	9,4
Totaal	150,4	156,0	157,4	154,9	156,4	170,8	172,2

Elke Vlaamse universiteit krijgt haar aandeel uit de totale gesloten BOF-enveloppe op basis van haar aandeel in de verdeelsleutel (de zogenaamde BOF-sleutel) die wordt gebruikt om de BOF-middelen te verdelen. De huidige BOF-sleutel omvat zes parameters, gebundeld in een structureel deel (of onderdeel A), en een bibliometrisch deel (of onderdeel B).

Universiteiten kunnen de BOF-middelen vervolgens verdelen over zowel grote als kleine onderzoeksprojecten binnen de universiteit door middel van een eigen interne selectieprocedure op basis van peer-review of onderlinge competitie.¹²

Luik	Parameter
Structureel luik (luik A)	Het procentuele aandeel van iedere universiteit in de diplomaparameter A1 (BA-MA-diploma's)
	Het procentuele aandeel van iedere universiteit in de doctoraatsparameter A2 (PhD-diploma's)
	Het procentuele aandeel van iedere universiteit in de diversiteitsparameter A3 (% vrouwen)
Bibliometrisch luik (luik B)	B1. Aandeel in het aantal publicaties SCIE, SSCI, AHCI, CPCI-S en CPCI-SSH ¹¹ : <ol style="list-style-type: none"> 1. Publicaties SCIE of SSCI met en zonder impactfactor 2. Publicaties Arts and Humanities Citation Index (AHCI), excl. wat al werd geteld onder 1 3. Publicaties verwerkt voor de Conference Proceedings Citation Index-Science (CPCI-S) en Conference Proceedings Citation Index-Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH), excl. wat al werd geteld onder 1 of 2
	B2. Aandeel in het aantal publicaties in VABB-SHW
	B3. Aandeel in het totaal aantal citaties (van publicaties die in parameter B1 worden meegenomen)

¹⁰ Deze ZAP-middelen werden vanaf 2016 toegevoegd aan de basistoelage (algemene middelen) BOF.

¹¹ Science Citation Index Expanded (SCIE), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts and Humanities Citation Index (AHCI), Conference Proceedings Citation Index - Science (CPCI-S) en Conference Proceedings Citation Index - Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH).

¹² Conform artikel 24 van het BOF-besluit 2012.

Conclusies

Beleid universiteiten inzake BOF

1. De BOF-middelen laten, samen met de Industriële Onderzoeksfonds (IOF) en een gedeelte van de werkingstoelagen, de universiteiten toe om een eigen onderzoeksbeleid uit te bouwen en eigen projecten en mandaten te financieren. Deze vrijheid wordt door de universiteiten benut om de BOF-middelen zodanig in te zetten dat het past bij hun onderzoeksplan (en daarmee ook hun missie en eigen identiteit). Universiteiten zetten de BOF-middelen met name in voor het ondersteunen van de academische loopbanen van onderzoekers in verschillende stadia van hun carrière, het aantrekken van excellente onderzoekers, het oprichten en ondersteunen van interdisciplinaire onderzoekscentra, -clusters en -instituten, het leggen van een basis voor het werven van externe middelen (hefboomfunctie) en het bieden van een minimale onderzoekscapaciteit en -ondersteuning.
2. Binnen elke universiteit staat de Onderzoeksraad (OZR) in voor het beleid inzake BOF. De OZR's adviseren universiteitsbesturen over de inzet van de middelen binnen het kader van het onderzoeksbeleidsplan. Op basis van deze evaluatie stellen we vast dat de OZR's over het algemeen goed functioneren en dat de aanbevelingen van de vorige evaluatiecommissie (Commissie Reneman, 2010) ter verbetering van de interne procedures zijn overgenomen (bijvoorbeeld evenwichtige samenstelling OZR, versterken beleid rondom wetenschappelijke integriteit, interne reglementen t.a.v. 'conflict of interest', gebruik externe reviews).
3. Met een diversiteit aan interventiecategorieën (interne instrumenten om verschillende typen van onderzoekers en onderzoek te ondersteunen) proberen de universiteiten hun onderzoeksbeleid in evenwicht te brengen om zowel kansen te creëren voor nieuwe onderzoekers en nieuw onderzoek (bottom-up groei van nieuw talent), als om de opgebouwde expertise en kwaliteit te consolideren (ondersteuning van excellentie).
4. Daarbij hebben diverse universiteiten de afgelopen periode ingezet op een vereenvoudiging van interventiecategorieën om versnippering van de middelen te voorkomen en om het systeem te vereenvoudigen. Binnen de oproepen zien we dat diverse universiteiten hebben besloten om de BOF-middelen toe te kennen aan meer (maar kleinere) projecten. Dit om enerzijds te voorkomen dat middelen zich concentreren bij een paar excellente onderzoekers/onderzoeksgroepen en anderzijds om de hefboomfunctie van de BOF te vergroten.

Rapportering en verantwoording

5. We stellen vast dat de jaarverslagen van de universiteiten globaal inzicht geven in de stand van zaken t.a.v. de doelstellingen uit het (onderzoeks)beleidsplan. Er wordt niet in alle gevallen specifiek ingegaan op de inzet van de BOF-subsidies en het ontbreekt aan een uniforme rapportering m.b.t. de besteding van de BOF-middelen. Uit de (financiële) jaarrapportages valt ook niet voor alle universiteiten eenvoudig op te maken of het universiteitsbestuur vanuit de eigen middelen een bedrag toekent aan zijn Bijzondere Onderzoeksfonds, zoals verplicht gesteld in het BOF-besluit van 2012¹³. Hoewel er momenteel ook geen verplichting is om deze informatie op te

---

¹³ Art. 19 BOF-besluit 2012: "Het universiteitsbestuur voegt, vanuit de middelen die ter beschikking staan van de universiteit, inclusief de gewone werkingsuitkeringen, een bedrag toe aan het Bijzondere

nemen in de jaarrekeningen, is het onzes inziens wel waardevol om hier inzicht in te geven. Daarbij is het ook noodzakelijk om art. 19 in het BOF-besluit 2012 te verduidelijken waar het gaat om de verplichte eigen bijdrage. Daarnaast is het niet bij alle universiteiten duidelijk in hoeverre zij vervolgens maximaal 30% van de middelen uit hun Bijzondere Onderzoeksfonds weer transfereren naar de werkingsuitkering voor de dekking van de gewone uitgaven (op voorwaarde dat deze middelen bestemd worden voor loonkosten van ZAP-leden (aangesteld op basis van bepaalde voorwaarden) of voor de afhouding voor de werking van de diensten voor onderzoekscoördinatie).

6. Hoewel de universiteiten stappen hebben gezet t.a.v. het verbeteren van de interne informatiesystemen om de noodzakelijke informatie te kunnen aanleveren aan de FRIS-databank, is de kwaliteit van de interne informatiesystemen nog niet optimaal om alle informatie over de inzet van de BOF-middelen te verzamelen en te rapporteren aan de FRIS-databank. Ook is de manier van rapporteren nog niet uniform, bijvoorbeeld ten aanzien van de BOF/ZAP- en BOF-tenure-track-mandaten. Wij raden een uniforme rapportering aan.

Resultaten & impact BOF

7. Het bepalen van de resultaten en impact van de BOF is (methodologisch) lastig, want de impact van BOF kan niet geïsoleerd worden van andere financieringsstromen en factoren die impact hebben op het onderzoeksbeleid van universiteiten. De output-indicatoren geven echter wel een indicatie van de resultaten van het onderzoeksbeleid, waarvoor de BOF in ieder geval een van de belangrijkste financieringskanalen vormen. Kijken we naar de onderzoeksoutput dan constateren we dat de universiteiten de afgelopen jaren succesvol presteren; het aantal doctoraten, peer reviewed publicaties in Web of Science en VABB-SHW, het aantal octrooien en het aantal toegekende ERC-grants stijgt over de jaren heen. Ook heeft het onderzoek van de universiteiten een positieve economische en maatschappelijke impact.
8. De bibliometrische analyse die ECOOM op basis van de BOF-data opgenomen in FRIS heeft opgesteld, probeert inzicht te geven in de impact van BOF op de publicaties en citaties van individuele onderzoekers. Hoewel de uitkomsten van deze analyse met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd - want onderzoeksoutput kan vaak niet gekoppeld worden aan een enkel project, de duur van projecten en het verschijnen van publicaties loopt niet synchroon, onderzoekers vermengen vaak financieringsstromen in projecten en veel publicaties zijn geschreven door een combinatie van onderzoekers geassocieerd met BOF-projecten en onderzoekers niet geassocieerd met BOF-projecten - geeft de analyse een indicatie van de (positieve) impact. Op basis van publicaties uit WoS wordt vastgesteld dat onderzoekers geassocieerd met BOF-projecten die een of meerdere onderzoeksprojecten hebben uitgevoerd, gemiddeld meer publiceren dan onderzoekers die niet geassocieerd worden met BOF-projecten (ook als wordt gecorrigeerd voor onderzoeksdisciplines) en verder breder publiceren (ook buiten hun reguliere onderzoeksveld). Ook ligt de citatie-impact van BOF-gerelateerde publicaties iets hoger dan niet-BOF gerelateerde publicaties: het gaat procentueel vooral om meer 'highly cited papers' en minder 'poorly cited papers'. De analyse op basis van publicaties uit VABB-SHW laat ook zien

---

Onderzoeksfonds, dat ten minste gelijk is aan 55% van het met toepassing van artikel 18, eerste lid, geïndexeerde bedrag van de eigen verplichte aanvullende bijdrage, die in 2012 is toegekend".

dat de productiviteit van onderzoekers uit de SHW geassocieerd met BOF-projecten een hogere productiviteit kennen.

9. Op individueel niveau hebben de BOF-middelen ook een belangrijke meerwaarde omdat de middelen onderzoekers bijvoorbeeld in staat stellen om hun onderzoek(sgroep) uit te bouwen. Diverse onderzoekers stellen dat de BOF-middelen "helpen om op gang te komen" en vervolgens een hefboomwerking hebben in het binnenhalen van andere externe middelen (zowel nationaal als internationaal).

Tevredenheid stakeholders met de opzet en werking BOF

10. Het BOF-besluit 2012 laat op hoofdlijnen voldoende ruimte aan de universiteiten om eigen accenten te leggen in hun onderzoeksbeleid. Respondenten wijzen echter op de complexe inhoudelijke beschrijving van de BOF, die weliswaar recht doet aan de legistiek maar de leesbaarheid en duidelijkheid niet ten goede komt. Tot slot stellen we vast dat diverse voorwaarden die in het BOF-besluit zijn opgenomen, zoals het bijvoegen van de eigen middelen van de universiteiten aan de BOF, momenteel niet goed gecontroleerd kunnen worden (zie ook conclusie 5).
11. De meningen ten aanzien van de BOF-sleutel lopen uiteen. Een deel van de respondenten ziet de BOF-sleutel vooral als een verdeelmechanisme van de BOF-subsidies over de universiteiten, waarbij de parameters zeer zorgvuldig zijn gekozen de afgelopen jaren. Zij zijn terughoudend t.a.v. het aanpassen van de BOF-sleutel. Een ander (groter) deel van de respondenten zou de huidige verdeelsleutel graag veranderen. Daarbij uiten de meeste van deze respondenten kritiek op de relevantie van de eerste parameter – aantal bachelor- en masterdiploma's – gezien de beperkte relatie ervan met het wetenschappelijk onderzoek als het gaat om onderzoeksoutput. Ook wordt door diverse respondenten gewezen op de nadruk die de huidige BOF-sleutel legt op kwantiteit (aantallen diploma's, doctoraten en publicaties).¹⁴ Een ander kritiekpunt, genoemd door een beperkter aantal respondenten, is het niet normaliseren van de citaties naar discipline, waardoor de onderzoeksportfolio van universiteiten erg bepalend is voor de uitkomsten op de parameter 'aandeel in het totaal aantal citaties' (universiteiten met een volwaardige medische faculteit profiteren bovenmatig). Bovendien wordt door diverse respondenten opgemerkt dat de huidige verdeelsleutel retrospectief is. Een oplossing die door enkele respondenten wordt geopperd in dat kader, is het overstappen op een beheersovereenkomst of convenant tussen de universiteiten en de Vlaamse overheid waarin performantie-indicatoren (KPI's) worden afgesproken over een langere termijn waarop makkelijker gestuurd kan worden vanuit de universiteit. Andere respondenten wijzen tegelijkertijd op mogelijke nadelen: de vergelijkbaarheid tussen universiteiten wordt losgelaten en men is bang voor een verhoging van de rapporteringslasten. Tot slot worden de gewichten van de diverse parameters die in de berekening van de BOF-sleutel worden gebruikt, bediscussieerd. Hoewel er geen consensus is over een ideale verdeling, zijn de meeste respondenten van mening dat het structurele luik (Luik A) nu te veel gewicht krijgt (nl. 60%).
12. Sommige respondenten wijzen ook op negatieve stimuli die uitgaan van de huidige BOF-sleutel (in combinatie met het gesloten enveloppesysteem). Momenteel is het zo dat meer middelen voor de ene universiteit automatisch leiden tot minder middelen voor een andere universiteit, ook al is die laatste universiteit ook beter gaan

---

¹⁴ Alhoewel de kwaliteitsprocessen die aan de basis liggen van publicaties (bijv. peer review) ervoor zorgen dat aantal publicaties ook gezien kan worden als een reflectie van kwaliteit.

presteren. Naast het feit dat dit demotiverend werkt voor onderzoekers, stimuleert het ook de onderlinge samenwerking tussen universiteiten niet. De universiteiten pleiten dan ook voor een toename van de BOF-middelen. Deze stijging zou in hun ogen gerealiseerd kunnen worden door een transitie van een gesloten naar een open enveloppefinanciering of een half open systeem naar analogie van het klik-systeem bij de werkingsmiddelen. Anderzijds wordt er, o.a. door het internationale expertenpanel, op gewezen dat dit slechts een tijdelijke verlichting biedt. De beschikbare middelen zijn immers niet onbegrensd.

13. Een ander (mogelijk) negatief effect is 'goal replacement' als de parameters van de BOF-sleutel 'doorsijpelen' in het interne beleid van de universiteiten, bijvoorbeeld bij de interne allocatie van BOF-middelen of het evalueren van onderzoeksprestaties van onderzoekers (waarbij de nadruk komt te liggen op het verhogen van onderzoeksoutput). Dit verhoogt de prestatiedruk op onderzoekers. Bewijs voor deze stelling over de BOF-sleutel hebben we echter niet gevonden. Bovendien kadert de prestatiedruk binnen een bredere (internationale) ontwikkeling waarbij er de afgelopen jaren een toenemende nadruk is gelegd op (output)indicatoren, een toename van competitieve financiering en schaarste als het gaat om beschikbare ZAP-posities. Langzaam is hier wel een verschuiving zichtbaar; verschillende landen experimenteren met het opnemen van kwalitatieve impact-indicatoren bij de verdeling van onderzoeksmiddelen.

Rol en positie BOF in ruimere (nationale en internationale) context

14. Het Vlaams onderzoeksbeleid is geholpen met de BOF doordat de BOF-subsidies (excellent) onderzoek en onderzoekers ondersteunen en daarmee een bijdrage leveren aan de Vlaamse kennissamenleving. De BOF vervullen een nuttige en zelfstandige positie in het Vlaams onderzoeksbeleid. De BOF-subsidies zijn, naast de middelen van het FWO (voor de fundamentele programma's), een heel belangrijk financieringskanaal voor fundamenteel onderzoek aan universiteiten.
15. De BOF hebben ten opzichte van andere instrumenten in het Vlaams onderzoeksbeleid enkele unieke eigenschappen. De BOF:
  - a. Zijn complementair aan de minder competitieve algemene werkingsmiddelen en meer competitieve fondsen.
  - b. Zijn enkel gericht op fundamenteel onderzoek, wat uniek is. De FWO-middelen zijn sinds 2016 niet enkel meer exclusief bestemd voor fundamenteel onderzoek.
  - c. Geven universiteiten de autonomie en de verantwoordelijkheid om een eigen strategisch onderzoeksbeleid te voeren.
  - d. Maken het mogelijk onderzoek en onderzoekers te financieren waarin de andere instrumenten niet of nauwelijks voorzien (bv. interdisciplinair onderzoek, beginnende onderzoekers).
  - e. Vergroten de vaardigheden van onderzoekers om onderzoeksvorstellen op te stellen die zij later in kunnen zetten bij het verwerven van externe middelen.
  - f. Staan toe om in een bepaald domein voor langere termijn een onderzoekscapaciteit op te bouwen die niet afhankelijk is van tijdelijke financiering.
16. Zowel in de politieke als in de wetenschappelijke wereld speelt de gedachte om een systeem van basisfinanciering voor onderzoek in te voeren. De invoering van een dergelijk financieringsmodel zou de concurrentie tussen onderzoekers en universiteiten moeten verminderen. Het invoeren van een dergelijke basisfinanciering heeft

zowel voor- als nadelen. Voordelen: (1) het eventuele Mattheüseffect wordt vermindert¹⁵, (2) de schrijflast voor onderzoeksvoorstellen neemt af, en (3) beginnende onderzoekers verwerven een startkrediet. Nadelen betreffen: (1) versnippering van middelen, (2) rekening houden met verschillen in wetenschapsdisciplines maakt allocatie complex, (3) universiteiten hebben in tegenstelling tot BOF minder mogelijkheden voor het voeren van een onderzoeksbeleid, (4) de prikkel voor excellentie neemt af, en (5) rapporteringslasten nemen niet automatisch af. Indien gekozen wordt voor het invoeren van een basisfinanciering lijkt een financiering op instellings-, of faculteits- of vakgroepniveau het meest voor de hand liggend. Bij voorkeur wordt een dergelijke basisfinanciering gekaderd binnen de eerste geldstroom, omdat de toelagen uit de eerste geldstroom bijdragen aan de dekking van de algemene uitgaven voor onderwijs, onderzoek en wetenschappelijke en maatschappelijke dienstverlening t.a.v. de werking van de universiteiten.

17. Sinds de jaren '90 zien we internationaal een toename van performance-based research funding systems (PRFS) voor de financiering van universiteiten. Grofweg maken landen daarbij gebruik van ofwel bibliometrie of van peer review. De afgelopen jaren zien we daarbij dat steeds meer landen experimenteren met het (ook) opnemen van beoordelingen van de *maatschappelijke impact* in hun financieringsallocatieformules.

Toekomst

18. In de (ontwerp)onderzoeksbeleidsplannen beschrijven de universiteiten duidelijk hun doelen en beleidsprioriteiten voor de komende jaren. Het (verder) stimuleren van interdisciplinaire samenwerking is een belangrijke opportuniteit voor de toekomst, bijvoorbeeld door onderzoeksgroepen die rond verwante thema's werken dichter bij elkaar te brengen en interdisciplinaire onderzoeksprogramma's of -consortia te financieren. In een aantal onderzoeksbeleidsplannen wordt nadrukkelijk verwezen naar de kansen die er liggen om onderzoek samen te brengen rond grote maatschappelijke thema's ('grand challenges'). De transitieprioriteiten uit de Visie 2050 van de Vlaamse overheid bieden hier aanknopingspunten.
19. Het valt op dat er in de meeste plannen niet expliciet ingegaan wordt op de rol van de BOF-middelen bij de realisatie van de vooropgestelde doelstellingen en de keuzes die gemaakt zullen worden ten aanzien van de inzet van de BOF-middelen. Ook valt op dat elke universiteit haar eigen ambities en activiteiten benoemt, maar dat een paragraaf ontbreekt waarin gemeenschappelijke ambities en activiteiten worden getoond.

Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid

1. Bewaak de positie van de BOF in het Vlaams onderzoeksbeleid, zowel de doelstellingen (o.a. fundamenteel onderzoek en excellentie ondersteunen) als de middelen. Om de middelen te laten meegroeien met de prestaties van universiteiten, zou gekeken kunnen worden naar de invoering van een half open enveloppesysteem (in plaats van het huidige gesloten systeem) naar analogie van het klik-systeem bij de werkingsmiddelen.

---

¹⁵ Het Mattheuseffect, waarbij excellente onderzoekers meer profiteren van BOF-middelen doordat zij beter in staat zijn BOF-middelen te verwerven, wordt door diverse respondenten aangehaald. Zowel in positieve zin (excellentie stimuleren) als in negatieve zin (concentratie van middelen bij enkele onderzoekers). Dit effect is niet gekwantificeerd of meetbaar gemaakt in deze studie.

2. Ga in gesprek met de universiteiten over de mogelijkheid tot het aanpassen en vereenvoudigen van de huidige BOF-sleutel. In onze ogen zou de eerste parameter, procentuele aandeel bachelor- en masterdiploma's, als eerste (her)bekeken moeten worden. Overweeg daarnaast om citaties te normaliseren en de gewichten van de parameters te herzien, bijvoorbeeld door het structurele Luik A minder gewicht te geven. Daarnaast kan ook bekeken worden of de sterke focus op kwantiteit meer in balans gebracht zou kunnen worden door ook te kijken naar de kwaliteit en impact van het onderzoek. Het gaat dan niet enkel om wetenschappelijke impact, maar ook om economische en maatschappelijke impact. Houd bij elke eventuele aanpassing ook de verhouding tussen kosten en baten voor ogen.
3. Overweeg om de BOF-middelen voor een langere periode (vijf jaar) vast te leggen, gezien de zeer beperkte schommelingen in de aandelen van de universiteiten in de verdeling van de BOF-middelen de afgelopen jaren. De verdeling van de middelen kan (meerjarig) vastgelegd worden op basis van een aangepaste BOF-sleutel (zie aanbeveling 2), maar ook de mogelijkheden van het vastleggen van prestatieafspraken in beheersovereenkomsten of convenanten met de universiteiten kunnen verkend worden. Het werken met beheersovereenkomsten/convenanten biedt meer ruimte om naast kwantitatieve outputindicatoren ook kwalitatieve impactfactoren mee te nemen, in lijn met de internationale ontwikkelingen. Er dient echter over gewaakt te worden dat de rapporteringslasten dan niet toenemen en de huidige sterkten van de BOF worden gehandhaafd.
4. Vereenvoudig het BOF-besluit 2012 waar mogelijk. Scherp in ieder geval art. 19 aan door te spreken over een "minimale verplichte inbreng van het universiteitsbestuur in het BOF" (conform het W&I-decreet) en te verduidelijken op welk bedrag de 55% precies berekend moet worden. Heroverweeg daarnaast de bepalingen in het BOF-besluit 2012 met betrekking tot de middelen bestemd voor het beheer van de BOF-subsidies, zodat de minimale kosten voor de algemene onderzoeksondersteuning gedekt kunnen worden en met name tegemoet gekomen wordt aan de moeite die vooral kleinere universiteiten (met een beperkter BOF-budget) momenteel hebben om deze kosten te dekken. Hierbij kan gedacht worden aan opnemen van een sokkel (forfait) voor het beheer van de BOF-subsidies.
5. Zorg voor een uniforme rapportering vanuit de universiteiten wat betreft de jaarlijkse inzet en besteding van de BOF-subsidies, zodat het mogelijk wordt om te controleren of aan de voorwaarden in het BOF-besluit 2012 is voldaan. Zorg daarnaast voor een dekkende en uniforme rapportering door de universiteiten in het FRIS-portaal. voorkom in alle gevallen dubbele administratie. Met andere woorden, bekijk goed welke informatie gewenst is en benut dit waar mogelijk voor meerdere doeleinden.
6. Het invoeren van een eventuele basisfinanciering voor onderzoek vereist een zorgvuldige afweging van de voor- en nadelen. Een eventuele basisfinanciering zou in ieder geval ruimte moeten blijven bieden aan universiteiten om middelen strategisch in te zetten. Dit pleit ervoor om – mocht basisfinanciering ingevoerd worden – te kiezen voor het instellings-, of faculteits- of vakgroepniveau. Bij voorkeur wordt een dergelijke basisfinanciering gekaderd binnen de eerste geldstroom, omdat zij een algemene functie heeft t.a.v. de werking van de universiteiten die drie opdrachten omvat: onderwijs, onderzoek, en maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening.

Aanbevelingen voor de universiteiten

1. Zet in op het (verder) stimuleren van interdisciplinaire samenwerking, bijvoorbeeld door onderzoeksgroepen die rond verwante thema's werken dicht bij elkaar te brengen en interdisciplinaire onderzoeksprogramma's of –consortia te financieren. Ook binnen de calls dient hier voldoende ruimte aan gegeven te worden (bijv. door hier in de selectiecriteria aandacht aan te geven).
2. Benut de BOF-subsidies om strategisch in te zetten op een aantal maatschappelijke uitdagingen ('societal challenges'). De transitieprioriteiten uit de Visie 2050 van de Vlaamse overheid bieden hier aanknopingspunten. Het gaat er dan niet om het onderzoek te richten naar deze prioriteiten, maar dat er vanuit het fundamentele onderzoek – gesteund door de BOF-middelen – wordt nagegaan of de daar opgebouwde kennis ingezet kan worden in functie van deze prioriteiten.
3. Wetenschap is per definitie een internationale aangelegenheid geworden. Zet in de toekomstige strategisch plannen sterk in op het (verder) versterken van internationale samenwerking.
4. Versterk de samenwerking rondom een aantal gemeenschappelijke uitdagingen, zoals de transitie naar Open Science (incl. Open Access en Open Data) en Responsible Research Innovation (RRI). Deze transities vragen niet enkel om aanpassingen in de manier van onderzoek doen, maar ook in de organisatie ervan. Het vergt investeringen in e-infrastructuur, de ontwikkeling en onderhoud van gedeelde databanken, training van medewerkers etc. Het zijn uitdagingen waar alle universiteiten voor staan en een gezamenlijke strategie (en het uitwisselen van goede praktijkvoorbeelden) kan daarbij helpen.
5. In de toekomst dient erover gewaakt te worden dat er voldoende aandacht blijft uitgaan naar risicovol onderzoek. Een te grote focus op het stimuleren en financieren van (bewezen) excellentie, kan ervoor zorgen dat er minder aandacht uitgaat naar risicovol (vaak multidisciplinair) onderzoek. Ook het laten meewegen van 'het kunnen aantrekken van externe financiering' heeft het risico in zich om projecten met een "high risk – high gain"-profiel links te laten liggen.
6. Blijf continu alert ten aanzien van de effectiviteit en efficiëntie van de interne procedures en bekijk waar verdere vereenvoudiging mogelijk is. Door administratieve vereisten te beperken en een te grote diversiteit aan calls (en formulieren) te voorkomen, wordt onnodige extra interne competitie vermeden.

Contact:

Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
Fax +31 (0)30 215 05 95
www.dialogic.nl